Kendin Yap (Do It Yourself/DIY) Akımının Punk Alt Kültüründeki Giyim ve Aksesuarlar Bağlamında İncelenmesi

Examining the Do It Yourself/DIY Movement in the Context of Clothing and Accessories in Punk Subculture

Öznur ENES[1]

Araştırma Makalesi / *Research Article*
Geliş Tarihi / *Received:* 16.02.2022
Kabul Tarihi / *Accepted:* 22.03.2022
Doi: 10.48146/odusobiad.1074586

Atıf / *Citation:* Enes, Ö., (2022) "Kendin Yap (Do It Yourself/DIY) Akımının Punk Alt Kültüründeki Giyim ve Aksesuarlar Bağlamında İncelenmesi" ODÜSOBİAD 12 (1), 395-412 Doi: 10.48146/odusobiad.1074586

Öz

Bireyin farklı amaçlarla üretimin bir parçası olma durumu varoluşunun bir yansımasıdır. Her ne kadar Endüstri Devrimi sonrasında seri üretimin genişlemesiyle tüketici konumuna gelmiş olsa da, kimi zaman ihtiyaçtan kimi zaman da var olan ekonomik yapıya karşı duruş olarak, tüketici kimliğine paralel, üretimini kendisi yapma yolunu seçmiştir. Genel anlamda baktığımızda herhangi bir uzman desteği almadan eldeki malzemelerin kullanılması ile yapılan her türlü çalışmayı "Kendin Yap" (Do it Yourself /DIY) kavramı ile ifade emek mümkündür. Ortaya çıkış nedenleri, içerdiği motivasyonlar vs farklı görünse de bu akımın öne çıktığı belirli toplumsal hareketler de göze çarpmaktadır. Bunlardan biri Punk kültürüdür. Punk müzik türüne paralel ortaya çıkan bu kültür, toplumsal, siyasal ve ekonomik yapının içerisinde kitleleri peşinden sürükleyen bir hareketin başlangıcı olmuştur. Punklar, kapitalist düzene karşı çıkarak, seri üretimle elde edilmiş nesneleri değiştirip, dönüştürerek "kendin yap" hareketini, başkaldırıyı, toplumsal düzene karşı duruşu sembolik bir yaklaşım olarak benimsemiş ve en önemlisi üretimin biricikliğini ortaya koyan çalışmalar sergilemiştir. Punk ideolojisi çatısı altında yapı bozumu çağrıştıran manipülasyonlarla ve çeşitli temalarla giyim ve aksesuarlar biricik üretimler halinde sunulmuş; böylelikle tüketim kültürüne karşı bir eylem inşa edilmiştir. Punk müzik türü ve alt kültürü zaman içerisinde çeşitlenerek yeni punk müzik türleri ve alt kültürleri ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada punk müziğin ortaya çıktığı 1970'li yıllara dair incelemelerde bulunulacak, özellikle punk alt kültürü ile özdeşleşen Do it Yourself akımının genel motivasyonunu anlamak adına bilgiler sunulacaktır. Burada aktarılan temel motivasyon başlıklarının punk kültürü ile göstermiş olduğu değişimler üzerinde durularak, konu giyim ve aksesuarlar bağlamında incelenecektir. Punk kültüründe kendin yap pratikleri her ne kadar anti-moda olgusu içerisinde yer alsa da, tüm olgularda olduğu gibi punk da nihayetinde bir moda akımı halini almıştır. Çalışmada moda olgusu bağlamındaki punk kavramı, punk'ın savunduğu tüketim toplumuna karşı olma fikrine saygı olarak olabildiğince kısa tutulmuştur. Sosyal bilimlerde farklı disiplinlerce incelenen punk kültürü alanımızla ilgili yeni çalışmalara ilham kaynağı oluşturmakta olup örnek bir çalışma son bölümde sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tasarım, Punk, DIY, Moda, Aksesuar

Abstract

The state of the individual being a part of production for different purposes is a reflection of its existence. Although it became a consumer with the expansion of mass production after the Industrial Revolution, it chose to make its own production in parallel with consumer identity, sometimes as a stance against the existing economic structure from necessity. In general terms, it is possible to express all kinds of work done by using the materials available without any expert support with the concept of "Do it Yourself ". Although the reasons for its emergence, the motivations it contains, etc. may seem different, certain social movements in which this movement stands out also stand out. One of them is punk culture. This culture, which emerged parallel to the punk music genre, was the beginning of a movement that attracted the masses within the social, political, and economic structure. By opposing the capitalist order, punks have adopted the "do-it-yourself" movement, rebellion, and attitude towards social order as a symbolic approach by changing and transforming objects obtained by mass production, and most importantly, they have exhibited studies that reveal the uniqueness of production. Under the umbrella of punk ideology, clothing and accessories were presented in unique productions with manipulations and various themes that evoked destruction; thus, an action against the culture of consumption was built. The punk music genre and subculture diversified over time, emerged new punk music genres and subcultures. In this study, studies will be given about the 1970s when punk music appeared, and information will be presented to understand the general motivation of the Do it Yourself movement, which is especially synonymous with the punk subculture. The main

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, Aksesuar Tasarımı Anasanat Dalı, İzmir-Türkiye, E-mail: oznur.enes@deu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2708-3398

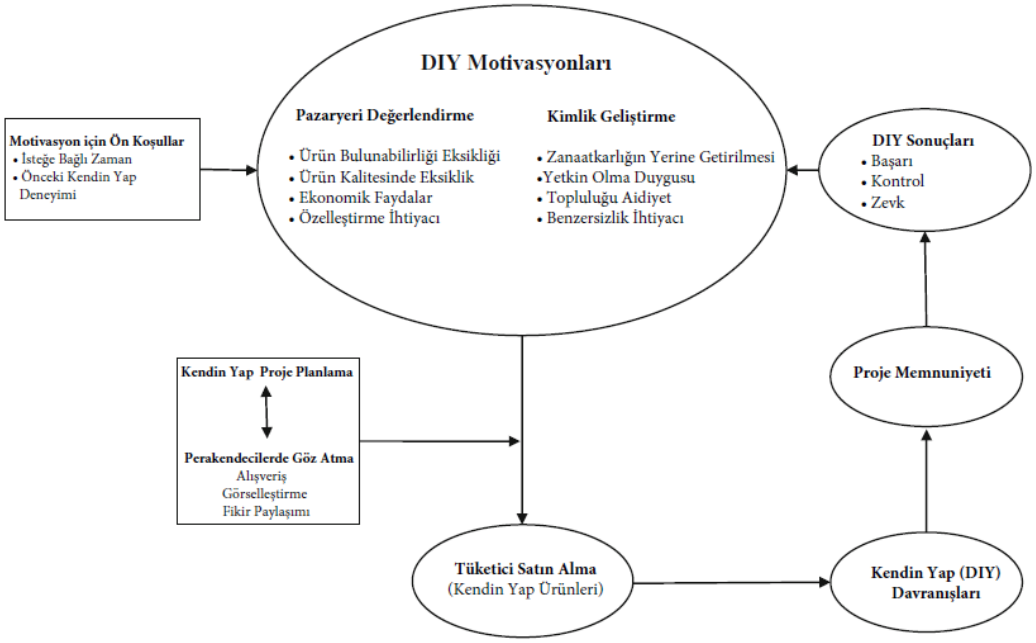
Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun hazırlanmıştır. iThenticate intihal incelemesinden geçirilmiştir.

motivational topics conveyed here will be examined in the context of clothing and accessories by focusing on the changes shown by punk culture. Although do-it-yourself practices are included in the anti-fashion phenomenon in punk culture, punk, like all phenomena, has ultimately become a fashion trend. In the study, the concept of punk in the context of the fashion phenomenon was kept as short as possible as a respect for the idea of being against the consumer society that punk advocates. It inspires new studies on our field of punk culture, which is studied by different disciplines in social sciences, and a study will be presented in the final section.

Keywords: *Design, Punk, DIY, Fashion, Accessory*

Giriş

"Kendin Yap" (Do it Yourself /DIY), bireylerin kendi başlarına nesneleri inşa etmesi, düzenlemesi, tamir etmesi vs. eylemler içerisinde bulunması durumudur. Bilimsel çalışmalar bu eylemi, "kişilerin doğal çevreden alınan malzemeler dâhil olmak üzere, varlıkları üretmek, dönüştürmek veya yeniden yapılandırmak için ham ve yarı ham maddeleri ve parçaları kullandığı davranışlar" olarak tanımlamıştır. Bu davranış biçimi, pazar yeri motivasyonları (ekonomik faydalar, ürün bulunabilirliği sorunu, ürün kalitesi eksikliği, özelleştirme ihtiyacı vs.) ve kimlik olarak kategorize edilen çeşitli motivasyonlar (zanaatkârlık, yetkilendirme, topluluk arayışı, benzersizlik vs.) tarafından tetiklenebilir (Tablo 1) (Wolf, McQuitty, 2011, s. 154). Kendin Yap hareketi, 1900'lerin başından bu yana öncelikle ev ile ilgili bakım ve onarım işleriyle ilişkilendirilmiştir. Bu ifade, yaklaşık olarak 1950'lerde sıklıkla kullanılarak, ev ile ilgili işlerde, küçük zanaat ve inşa etme eylemlerinde öne çıkan davranış eğilimini vurgulamakta kullanılmıştır. Bu eylem hem yaratıcı hem maliyeti düşük hem de eğlenceli bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır (McKellar, Sparke, s. 179).

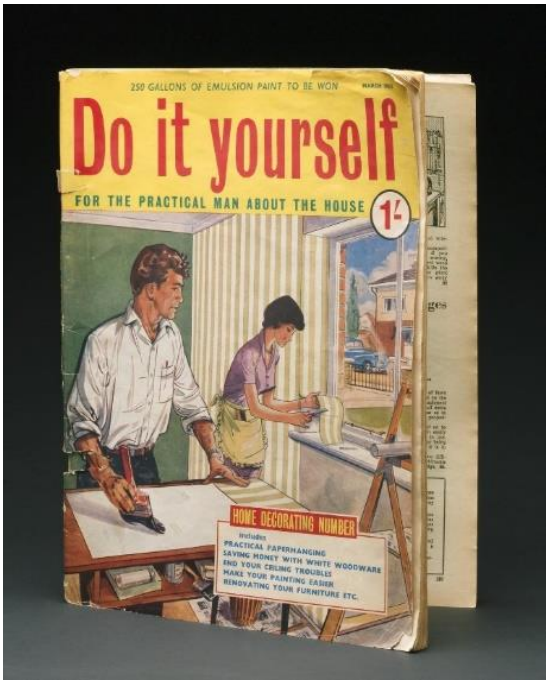
Tablo 1: Kendin Yap Davranışının Motivasyon ve Sonuçlarının Kavramsal Bir Modeli

(Wolf, McQuitty, 2011, s.154)

Kendin Yap eyleminin diğer bir ifadesi olarak görülen brikolaj (Fr) da farklı alanlardaki ögeleri yeni bir şey yaratmak için bir arada kullanmayı temsil eden post modern bir terimdir. Bu kavram, yüklenen anlamlar ile ilişkili olarak punk alt kültüründe sıklıkla kullanılmıştır. Dick Hebdige, "Subculture: The Meaning of Style"

adlı kitabında; "…bir bireyin başka bir mal yelpazesini, onları, orijinal düz anlamlarını silmeye veya alt üst etmeye yarayan sembolik bir topluluğa yerleştirerek kendilerine mal ettiklerinde nasıl bir brikolaj ortaya çıkardıklarını" anlatmaktadır (Hebdige, 1979, s. 108). Moda endüstrisi, zaman zaman başka amaçlar için kullanılan öğeleri birleştirerek brikolaj benzeri stiller üretir. Bu hareket, punk kültüründe Kendin Yap unsurlarını taşımasıyla hayata geçen bir yaklaşım olarak görülmektedir.

Kapitalizmin etkisi ile DIY terimi olarak da literatüre geçen kavram, farklı alanlarda çeşitlilik göstererek beceri setleri formunda bir pazarlama pratiği ve kültürü karşımıza çıkmaktadır. Bu kültürel yapı sayesinde DIY, bireylerin tasarladığı, onardığı, özelleştirdiği nesneleri sosyal ortamlarda paylaşarak sosyal etki oluşturdukları bir kültürel yapıyı da ifade etmektedir **(Görsel 1)**.

Görsel 1: "Do It Yourself" isimli Dergi, Science Museum Group Collection, Mart 1962, (URL-1)

DIY kavramının uygulandığı bazı alanlar şu şekilde sıralanabilir: El sanatları (örgü, dikiş, nakış, giysi, takı, seramik vs.); ev, bahçe, mobilya vs. yapımı ve onarımı; "Geri Dönüştür (Recycle), Yeniden Kullan (Reuse) ve Azalt (Reduce)[2] ilkelerine dayalı ev yapımı ürünler; ticari olarak dağıtıcısı olmayan kitaplar, fanzinler ya da çizgi romanlar; müziklerini kendi kendilerine finanse ettikleri plak şirketlerinde yayınlayan gruplar veya solo sanatçılar; bağımsız oyun geliştirme ve oyun kodlama vs.

Kendin Yap akımının sadece gündelik yaşam içerisinde belirli motivasyonlarla hayata geçen eylemler dizisi olmadığı, aynı zamanda sanat, tasarım, teknoloji ve moda alanında da kendini gösterdiği bilinmektedir. Otto von Busch, hacktivist, craftivist veya maker terimlerini, bir DIY çerçevesi içinde çalışan yapıları tanımlamak için kullanmıştır. Bu bağlamda Bush, hacktivizm kavramını, yapımcı ya da işbirlikçi içinde yeni tutumlara yol açan yapma sürecindeki katılımcı olarak tanımlanmaktadır (Bush, 2008, s. 218). Eğer moda alanında da hacktivizm etkisi görülürse, modanın katılımcı biçimleriyle meşgul olan tüketicilerin giydikleri kıyafetler ile

[2] 3R Kuralı: İnsanları evlerinde bulunan eski ya da kullanılmış nesneleri yeniden kullanmaya ve basit malzemeleri geri dönüştürmeye teşvik eden, birçok çevre hareketindeki ortak terim.

"kitlesel homojenleştirilmiş 'Mc-Fashion' (Lee, 2003)" fikrinden uzaklaşabileceğini öne sürmektedir (Bush, 2008, s. 237).

Punk Alt Kültürü ve Kendin Yap (DIY) Akımı

Kendin Yap eylemi, zaman içinde dönüşerek seri üretime ve kitle kültürüne karşı mücadelede yeni bir anlam oluşumuna dönüşmüştür. Artık belirli yaş gruplarının boş zaman aktivitesi olmanın ötesinde, DIY uygulamaları, 1970'lerde ve sonrasında artan işsizlik ve sosyal gerilimlerin etkisiyle, ev yapımı Soğuk Savaş nükleer serpinti sığınakları ve punk fanzinlerindeki karanlık estetik ve nihilist söylem gibi jeopolitik gerilimlere de yanıt verir bir ifade biçimidir.

Hapishane argosundan ödünç alınan punk kelimesi, müzik türü olarak 1960'ların garaj rock'ına dayanmakla birlikte, DIY yaklaşımını benimsemiş, müzik gruplarının kendi kendine kayıt yapmasına ve bağımsız plak şirketleri aracılığıyla dağıtılmasına olanak sağlamıştır. 1960'ların sonu ve 1970'lerin başında MC5 ve Iggy & The Stooges gibi bazı Detroit grupları ve farklı yerlerden gelen diğer müzik grupları, ana akım müziğin dışında bir popülarite kazanmıştır. İngiltere'deki glam rock tarzı ve New York'tan The New York Dolls grubu da bu kategoride sıralanabilir (URL-2). 1974'ten 1976'ya kadar öne çıkan isimler arasında New York'tan Television, Patti Smith ve Ramones; Avusturalya'dan The Saints; Londra'dan Sex Pistols, Clash, The Damned; Manchester'dan Buzzcocks sayılabilir. 1976 yılının sonlarında punk akımı, İngiltere'de önemli bir kültürel fenomen olarak tarih sayfasında yerini almıştır (URL-3). Saldırgan tişörtler, deri ceketler, çiviler, çöp poşetleri, çivili bantlar ve mücevherler, çengelli iğneler, esaret ve S&M kıyafetleri gibi farklı giyim tarzları aracılığıyla genç isyanı ifade eden punk yeni bir alt kültürün oluşumuna yol açmıştır **(Görsel 2)**. 1977'lere gelindiğinde punk müzik türünün ve onun uzantısı olan alt kültürün etkisi tüm dünyaya yayılmıştır. Bu dönemde ana akımla yakınlığı reddeden çok çeşitli gruplar yerel sahnelerde öne çıkmıştır. 1980'lerin başlarında, hardcore punk, Oi! ve anarko-punk gibi akımlar baskın türler ve alt kültürler karşımıza çıkmaktadır. Punk ile özdeşleşen veya ondan ilham alan birçok müzisyen, post-punk gibi hareketlere yol açan diğer müzikal yönelimleri takip etmeye devam etmektedir (Brockmeier, 2009, s. 11).

Görsel 2: Punk kültürü ile özdeşleşen giyim ve aksesuarlar, (URL-4)

Bir noktadan sonra alt kültürlerin bir ifade aracı olarak görülen DIY akımı, 1970'lerde punk hareketinin önemli bir parçası olmuştur. Bugüne kadar etkisini görmediğimiz alanlarda da (örneğin müzik sektörü) görülmeye başlayan bu yaklaşım ile sektörel yapılanmalarda değişim gözlenmiştir. Şöyle ki; müzik grupları, büyük müzik şirketleri aracılığıyla izleyicilerine ulaşmanın ötesine geçip, dışarıdan ekipman desteği vs. almadan kayıt yapmaya, albümler ve ürünler üretmeye, kendi turlarını organize etmeye başlamıştır (Triggs, 2006, 69–83). Bu yeni süreç, küçük grupların daha geniş kitlelerce tanınmasını ve düşük maliyetlerle kült

statüye sahip olmalarını sağlamıştır. Gelişmekte olan fanzin hareketi ise, popülaritesini artırarak alt kültür haberlerini ve tanıtımını üstlenen bir yayın oluşumu görünümündedir. Bu durum punk sahnelerini ve hayranların müzisyenlerle etkileşim şeklini önemli ölçüde değiştirmiştir. Fanzinler, daha kişisel hale gelmek için el yapımı müzik dergilerinden hızla ayrılarak gençlik kültürünün DIY kültürüne açılan kapılarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu oluşum, önüne gelen her şeyi bünyesine katarak hayranların kendi giysilerini, posterlerini, fanzinlerini, kitaplarını, yemeklerini vb. nasıl yapacaklarını gösteren eğitsel belgeler halini almıştır. Günümüzde ise kişisel web sayfaları punk ile ilgili içerik üretmeye, DIY anlayışını sürdürmeye devam etmektedir.

1976-84 yılları arasında punk'ın, "No Feelings", "No Fun", "No Future" sloganlarıyla müzikal bir biçim, bir tavır, bir ideoloji, bir moda akımı ve bir estetik anlayış olarak ortaya çıkıp geliştiğine tanık olmaktayız (Worley, 2017, Abs.). Punk'ı canlandıran kültürün arka planında bulunan toplumsal parçalanma, şiddet, yüksek işsizlik ve sosyo-ekonomik değişim, marjinal sesler ve politik fikirler ile birlikte popüler kültüre eklemlenmiş; fanzinler ve bağımsız hareket gelişerek "Kendin Yap" vurgusu öne çıkmıştır. Bu dönem, ırkçılığa karşı rock, nükleer silahsızlanma için kampanyalar ve grevdeki madenciler için yapılan gösterilerin dönemidir. Matthew Worley, "No Future: Punk, Politics and British Youth Culture" isimli kitabında, 1970'lerin Britanya'sının arka planında punk'ın kültürel bir araç olarak nasıl inşa edildiğini, anlaşıldığını ve kullanıldığını ortaya koymaktadır (Worley, 2017). 1970'lerin sosyo-politik kriz ortamı ve 1980'lerdeki İngiliz gençlik kültürünün yenilikçi tarihi, punk'ın kültürel gelişiminin tüm "isyan et ve yeniden icat et" hareketiyle nasıl değiştiğini gözler önüne sermektedir.

Görsel 3: Mohikan saç stiline sahip punklar, (URL-5)

Punk'ın kültürel mantığını yöneten, nesnelerin anlamlandırma gücüdür. Bu tür nesneler, benlik hakkındaki bilgileri onun uzantılarıymış gibi ileten işaret araçlarıdır. Baskın kültürle örtüşen fiziksel ve sosyal alanda faaliyet gösteren bir alt kültür olarak, punk, ona atfedilen direncine rağmen tüketimi reddetmekten daha fazlasını yansıtır. Genel olarak meta tüketimi, çağdaş Batı'da desteklenen bir kültürel etkinliktir; ancak punk'ın yapıbozumcu kökenleri, ona bağlı kültürel akıl yürütmeyi etkiler. Belirli düşünceler bağlamında sağlanan özgünlük "aurası", mal sahibine ortak bir kültürel standarda yeterince bağlı olduğu sürece alt kültürel prestij kazandırmaktadır (Force, 2009, s. 296).

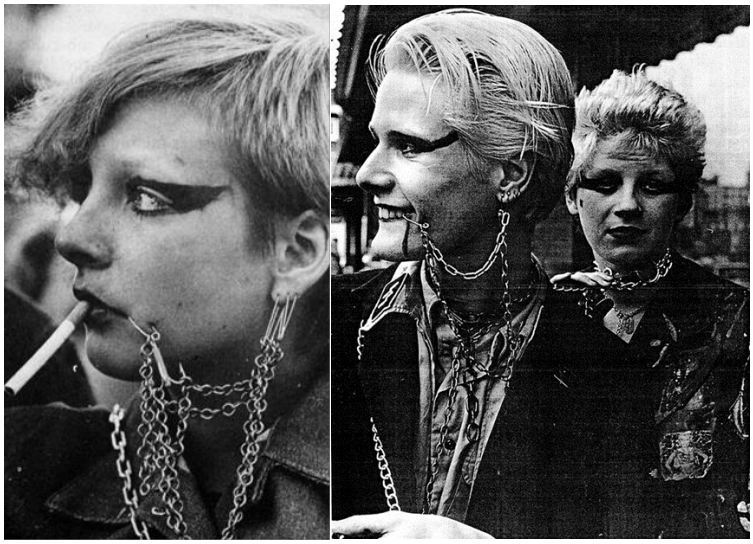
Punk Alt Kültürü ve Punk Modası

Punk rock, kökenleri 1974 ve 1975 yıllarına, Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık'a dayanan ve kendisini Green Day, The Exploited, Ramones, The Damned ve The Clash gibi gruplarla kanıtlamış düzen karşıtı rock müzik hareketidir. Punk terimi ise, punk rock'a dayalı alt kültür için kullanılmaktadır. Bu alt kültür, agresif gençlik, kendine özgü giyim tarzı, punk ideolojisi ve DIY etiğini kapsamaktadır. Punk; kültür, politika ve estetiği ile kurumsallaşmış sanat teorileri ve bunu yaratan topluma, toplumsal sisteme karşı doğmuş bir reddediştir. Punk, sanatçıyı insan olarak görür, geleneksel ve kalıplaşmış davranış ve yaşam biçimine karşı yıkıcı bir tavır geliştirir. Bireyin kişisel gelişimini yönlendiren, yaşam biçimini şekillendiren toplumsal yapıyı her şeyin suçlusu olarak görür ve saldırmaktan çekinmez. Punk'a göre her şey altüst olmalıdır; aykırı, ayrıksı giyim tarzı, sanat ve gündelik yaşamda sınırların belirsizleştirilmesi, bilinçli kışkırtıcılık, kabul görmüş ve tekdüzeleşmiş yaşam biçiminin yeniden düzenlenmesi punk yaşam biçiminin devrimci taktikleridir **(Görsel 3)** (URL-6). Punk rock, ana akım müzikte (hatta bir bütün olarak ana akım kültürde) algılanan duruşun, aşırılık ve iddia olarak kasıtlı bir zıtlığıdır; punk sanatçılarının modası, meydan okurcasına materyalist karşıtıdır.

Tüketim biçimleri, alt kültürün, özellikle de punk alt kültürünün en görünür unsurlarından biridir. Bu açıdan ele alındığında, punk alt kültüründeki özgünlük uygulamalarında "maddi kültür ögeleri" önem taşımaktadır. Terziliğe yönelik süsleme, belirli bir alt kültür grubuna uyum sağlamanın ilk ve en bariz yöntemi olarak kabul edilmektedir. Lauraine Leblanc, "Pretty in Punk: Girl's Gender Resistance in a Boy's Subculture" adlı kitabında "...bir dizi alt kültürel sembol olarak, punk elbisesi aynı anda bir alt kültüre üyeliği, diğer punklarla dayanışmayı, alt kültürle özdeşleşmeyi ve ana akım kültürden kopukluğu ifade etmeye hizmet etmektedir" ifadesini kullanmıştır (Leblanc, 1999, s. 40). Punk ve hip hop gibi stil bilincine sahip alt kültürlerin yeni moda kodlarını aramaları ve eskilerini tersine çevirmeleri, bu çok temel nedenden, süslemenin farklılaşma gücünden, dolayıdır (Force, 2009, s. 291). Buna bir örnek de punk kültüründe öne çıkan çengelli iğnelerdir. 1970'li yılların sonlarında punk rock'ın ortaya çıkışıyla birlikte, çengelli iğneler, takipçiler ve punk modası ile ilişkilendirilmiştir. İngiliz punk hayranları, akımın öncülerinin giydiği kıyafetleri gördükten sonra, çengelli iğneleri giysi dekorasyonu veya piercing olarak gardıroplarına dâhil ederek, iğnelerin kullanım amacını pratiklikten modaya kaydırmıştır. Daha sonra çengelli iğne, medya ve popüler kültür kuruluşları tarafından punk rock ile ilişkilendirilen bir görüntü haline gelmiştir (URL-7). Genellikle politikleşmiş ve alaycı, düşmanca bir görünüm altında, yaşam enerjisiyle dolu olan punk, bir ideoloji ve estetik yaklaşım olarak yayılmış, gençlerin isyanı ve yabancılaşmasının bir arketipi haline gelmiştir (URL-8).

> *İsrailli fotoğrafçı Alex Levac, 70'lerde Londra'daki punk sahnesini belgeledi. "Tamamen farklı bir kültürün içine daldım ve Punk onun en tuhaf fenomeniydi" diyor. "Londra sokaklarında dolaşan gençleri, vücutlarında sadece seksi iç çamaşırları olan kızları ve Nazi üniforması giyen erkekleri ilk gördüğümde şok olmuştum. Bu kıyafetleri giyenler şimdi Mein Kampf okudukları için yapmıyorlar. Bütün gençlerin yaptığı; Almanya ile savaş sırasında kırklarda doğan ebeveynlerine isyan etmek." Londra, 1977 (URL-9)*

Bu dönemde vücut piercingi, olağan kabul edilen yerleşimin dışındaki bölümlerde uygulanmıştır. Kaşlar ve yanaklar, burun veya dudaklar gibi yüz bölgesine ve farklı vücut kısımlarına çivi ve iğnelerin yerleştirilmesi, 1960'ların özgürlüğünden sonra bile oldukça sıra dışıydı. Edward Dönemi kadınlarının göğüslerini dikleştirmek için meme uçlarına yüzük taktırdıkları bilinmesine rağmen, bu 1960'lı ve 70'li yılların kitleleri arasında alışılagelmiş bir uygulama değildi. Kendini yaralama, güzelliği reddetme ve vücut piercingi o zamanlar bir norm değildi **(Görsel 4)**. Yeni serserilerin vücut takılarının ve dövmelerinin seçilen yerleşimi, kasıtlı olarak toplumun daha geleneksel üyelerini rahatsız etmeyi amaçlıyordu (URL-10).

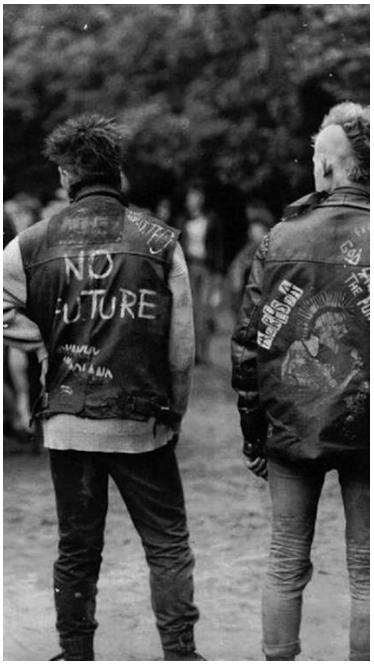
Görsel 4: Punk alt kültüründe çengelli iğneler piercing olarak da kullanılmaktadır, (URL-11)

Sex Pistols'ın bir araya gelmesine ön ayak olan Malcolm McLaren'ın Kings Road'daki Sex isimli dükkanı, tasarımları Vivienne Westwood'un tarafından hazırlanan bir butikti. Westwood, giyim tarzının punk kültüründe ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu şu sözlerle anlatmıştır: "Punk giysiler giymek için cesur olmanız gerekir. Sokakta yürürken tüm dikkatleri üzerinize çekersiniz. Bu, tepkileri davet eden bir güç gösterisidir. Giysiler bazen fikirleri sözlerden daha iyi anlatabilir. Bir kitap, bir poster ya da bir broşür kadar yıkıcı bir silah olabilir. Otobüste yanınızda Anarchy in the UK tişörtü ile oturan biri sizi anında rahatsız eder" (URL-12).

Punk, toplumsal normları reddetmeye çalışırken, güç ve öfkenin en iyi erkeklik yoluyla ifade edildiğine karar vererek tek bir toplumsal normu benimsemiş ve erkekliği, cinsiyetin olmadığı veya hiçbir anlamının olmadığı "varsayılan" olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte, bu argümanın arkasındaki ana akıl yürütme, kadınlığı popüler güzellik anlayışlarıyla eşitledikleri görülmektedir. Normalde saklanması gereken her şey hem gerçek hem de mecazi olarak öne çıkarılmıştır. Bu durum, giysilerin üzerine sütyen ve iç çamaşırı giymekten sütyen ve iç çamaşırından başka bir şey giymemeye kadar her şey anlamına gelebilir.

Punk Alt Kültüründe Giyim ve Aksesuarlar, Do It Yourself Uygulamaları

Punk alt kültürü, çeşitli ve yaygın olarak bilinen bir dizi ideolojiyi, modayı ve diğer bir ifadeyle görsel sanatlar, dans, edebiyat ve film vs. biçimlerini içermektedir. Büyük ölçüde düzen karşıtı görüşler ile birlikte bireysel özgürlüğün teşvik edildiği, DIY etiği olarak karakterize edilen, yüksek sesli, agresif bir rock müzik türüne odaklanır. Punk modası, genellikle saldırganlık, isyan ve bireysellik sergilemektedir. Bazı punklar, sosyo-politik mesajları ifade eden aksesuarlar, giysiler veya dövmeler kullanmıştır. Punk görsel sanatı da sıklıkla politik mesajlar içermektedir. Pek çok punk kısmen tüketim karşıtı bir ifade olarak ikinci el kıyafetler kullanmıştır. Tişörtler, deri ceketler, Dr. Martens botlar, parlak renkli ve sivriltilmiş mohikan saç stilleri, kozmetikler, dövmeler, mücevherler ve vücut modifikasyonu dahil olmak üzere çok çeşitli punk modasına dair unsurlar içermektedir **(Görsel 5)** (Harry, 2008, s. 84). Görünüme ve tarza yönelik tüm unsurlar zaman içinde değişim göstermekte, punk alt kültüründe görülen farklılaşmalar, farklı punk stillerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Görsel 5: Punk kültüründe el yazısı ile sloganlar yazılı giysiler, (URL-13)

> *Punklar, bağış ve ikinci el dükkânlarından alınan eski kıyafetleri keser, kumaşı tahrip eder ve kıyafetleri, o zamanlar kaba bir inşa tekniği olarak düşünülecek şekilde yeniden şekillendirerek, dikkat çekmek için tasarlanmış giysiler yapar; giysileri yeni biçimlere dönüştürürdü. 21. yüzyılda yırtık kumaşlar, yıpranmış kenarlar ve tahrif edilmiş baskılar artık normal kabul edilirken, 1970'lerde daha önce hiç görülmemiş olduğu için birçok insanı şok etti. O zamana kadar kumaş, olabildiğince bozulmamış, yeni görünen ve olabildiğince güzel kalması gereken bir malzemeydi.*
>
> *Pantolon, kirli bacakları ortaya çıkarmak için kasten yırtıldı. O dönemde pek çok genç kadında görülmeyen, faydacı, pratik bir trafik ölçer hizmetçi tipi ayakkabı olan ağır Dr Martens ayakkabılarıyla giyildiler. Çengelli iğneler ve zincirler kumaş parçalarını bir arada tutuyordu. Asma kilit ve zincirden boyun zincirleri yapılırdı ve hatta pandantif olarak jiletler kullanılırdı. Birkaç yıl sonra altınla çalışıldığında ana akım moda statü sembolleri olarak ortaya çıktı (URL-14).*

Erken punk modasında, gündelik nesnelerin estetik etkiler için uyarlandığı görülmektedir: Yırtık giysiler çengelli iğnelerle bir arada tutulmuş veya bantlarla sarılmış; sıradan giysiler keçeli kalemle veya boyayla süslenerek özelleştirilmiş (Tablo 2); siyah bir çöp poşeti elbise, gömlek veya etek olmuş; takı olarak çengelli iğneler ve jiletler kullanılmıştır. Deri, kauçuk ve PVC giysiler de bu dönemde popüler olmuştur. Pek çok punk, dar paça kot pantolon ya da ekose/ekose pantolon, kilt veya etek, tişört, deri ceket (genellikle boyalı bant logoları, iğneler, düğmeler, metal çiviler veya sivri uçlarla süslenmiş) ve Chuck Taylors, diğer spor ayakkabıları, kay kay ayakkabıları, Dr. Martens botları ve asker botları kullanmaktadır. İlk dönemlerinde punklar zaman zaman şok edici bir değer için gamalı haç sergileyen giysiler giymişlerdir. Ancak çağdaş punkların çoğu ırkçılık karşıtıdır ve Nazi yanlısı bir sembolden ziyade üstü çizili bir gamalı haç sembolü giyme olasılıkları daha yüksektir. Bazı punklar'ın, saçlarını mohikan tarzı veya diğer şekillerde keser, sivri uçlarda duracak şekilde şekillendirir ve canlı, doğal olmayan tonlarla renklendirdiği görülmektedir.

TEMEL GİYİM UNSURLARI	Kot/deri pantolon, ekose etek (kilt), deri etek, gömlek, motosiklet ceketi, deri ceket, bale eteği, kot/deri yelek, blazer, tişört, kapüşonlu sweatshirt, iç çamaşırları, çorap vs.
BEDEN AKSESUARLARI	Zincirler, metal çiviler/zımbalar, çengelli iğneler, piercing, kemer, kolye, köpek tasmaları, jilet, rozetler, askeri botlar, spor ayakkabıları, çizmeler, bandana, dövme vs.
KENDİN YAP AKIMI İLE İLGİLİ YAPILAN GİYSİ VE AKSESUAR MANİPÜLASYONLARI VE GÖRÜNÜMLER	Yırtma, bağlama, ağartma, düğümleme, eskitme, sökme, parça çıkarma, parça ekleme, keçeli kalemle boyama, grafiti, baskı, yazılar (slogan, grup adları, politik ifadeler, gamalı haç vs.), logo vs boyama, aplike etme, çiviler, yamalar, çivili kol bantları, çöp poşeti, serigrafik baskılar vs. kirletilmiş, ağartılmış, eskitilmiş, parçalanmış, yıpratılmış, sökülmüş görünümler, leopar deseni vs.

Tablo 2: Punk Alt Kültüründe Giyim ve Aksesuarlardaki DIY Uygulamaları

Çöp torbası, punk duruşunun efsanevi moda totemlerinden biri olmuştur. Bu nesne, erken dönem punk'ın, "normal"i tamamen küçümsemesinin ve reddetmesinin sembollerinden biridir. Bir anlamda, orta büyüklükte seri üretilen bir çöp torbasının bir moda ifadesi haline gelmesi garip görünebilir; ancak, punk yaklaşımını düşündüğünüzde, her şey mükemmel bir anlam ifade etmektedir. Punk, müzikaliteyi ve diğer unsurları sorgulamamış; aynı zamanda mükemmel modaya karşı bir duruş da sergilemiştir. Ev yapımı tişörtler, plastik ayakkabılar, ekoseler ve her türden eşya buluntularının yanı sıra plastik çöp torbası, erken punk modasında "sattığımız her şeye" sadece NO diyerek karşı çıkmıştır. Sıradan giysilere ve ayakkabıyla yürümenin imkânsızlığına NO, hepsi TRASH! Çöp torbaları, tek kullanımlıktı, mevcuttu ve evdeki döküntülerle başa çıkmak için üretilip, satılırdı. Onları giymek, ebeveynlere, High Street moda zincirlerine ve diğer herkese "kirli çöp torbalarını giymeyi tercih ederim" diye haykırmak demekti. Çöp torbaları, giyildiklerinde, herhangi bir masraf veya açık amaç olmadan, S&M kauçuk malzemelerin parlak ve parlak siyah rengine sahip olmaları biçiminde tartışmalı bir faydaya da sahipti. Bu yönü ele alındığında baştan çıkarıcı, alaycı ve erken punk moda akımının bir parçasıydı **(Görsel 6)**(URL-15). Punk akımı günümüz modasında da etkisini sürdürmektedir **(Görsel 7)**(URL-17).

Görsel 6: Punk kültüründe siyah çöp poşetinden hazırlanmış giysi (URL-16)

Görsel 7: 2013 Sonbahar Kış Sezonunda Punk Chic teması (URL-17)

Punk Kültüründen İlham Alan Moda Aksesuar Ürün Tasarımlarına Örnekler

Punk kültüründeki kendin yap uygulamaları sadece giyim tasarımına ilham vermekle kalmamakta, moda aksesuar ürün tasarımlarında da etkisi göstermektedir. Bu bağlamda son yıllarda malzeme ve form yaklaşımları bağlamında günlük kullanıma yönelik moda ve aksesuar markalarının yanı sıra yüksek moda alanında faaliyet gösteren markalarda da Punk etkilerinin görüldüğüne şahit olunmaktadır.

Görsel 8: a) Tasarımcı Dafine Balatsos'a ait çanta tasarımı, b) Charlotte Olympia and Tom Binns'ın çengelli iğneler ile süslenmiş platform tabanlı ayakkabısı, c) Bijoux De Famille markasının Punk ilhamlı bilekliği, d) Ted Baker London imzalı, punk akımında gördüğümüz Mohawk tarzı saç kesimini taklit eden mavi/siyah kürk süslemeli deri el çantası, e) Lanvin markasına ait zincir bileklik (URL-18)

Punk kültüründeki kendin yap akımının aksesuar tasarımında uygulanmasına yönelik yapılan bir çalışma da; DEÜ Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, Aksesuar Tasarımı Anasanat Dalı öğrencisi Neriman Ekmekçi'nin Bitirme Projesi[3] (2019) kapsamında hazırladığı koleksiyondur. Çıkış noktası olarak, 2020/2021 trendlerindeki 'Punk Principles' teması seçilen koleksiyonda punk kültüründeki kendin yap akımına özgü teknikler ve malzemeler incelenmiş; ayrıca ilgili trende özgü çözümlemeler yapılmıştır. Proje ile ilişkili olarak anahtar kelimeler, kullanılması ön görülen malzeme tipleri, stiller araştırılmıştır. Daha sonra renk çözümlemeleri yapılarak malzeme ve ürün arasındaki ilişki sağlanmıştır. Punk kültürüne uygun malzemeler ve ilgili trend özellikleri göz önünde bulundurularak çanta eskizleri ve ayak anatomisine uygun olacak şekilde ayakkabı eskizleri hazırlanmış; malzeme seçimine geçilmiştir. Siyah dana derisi ana malzeme olarak tercih edilmiş olup, bu malzemesinin yanı sıra rugan, aynalı ve mat yüzlük deri olmak üzere üç farklı deri çeşidi daha kullanılmıştır. Aynalı deri kullanılmasının nedeni, diğer malzemelerle uyum göstermesidir. Bunlarla birlikte yüzeyde ekose, leopar, file, dama ve çizgili desenli kumaşlar tercih edilmiştir (**Görsel 9)**. Renk olarak siyah, kırmızı, sarı, beyaz ve gümüş rengi kullanılmıştır. Diğer yandan malzeme seçiminde gümüş rengi metal zımbalara, çengelli iğnelere, tokalara ve zincirlere yer verilmiştir. Ayakkabıların taban seçimlerinde ağırlıklı olarak neolit olmak üzere hazır termo taban ve eva kullanılmıştır (**Görsel 10-11)**. Çanta tasarımlarında ayakkabı tasarımından farklı olarak bisiklet zinciri formu da yer almaktadır **(Görsel 12)**.

Görsel 9: Koleksiyonun üretim aşamasında kullanılacak malzemelerin seçimi

(Neriman Ekmekçi'nin izniyle)

[3] Detaylı Bilgi için: Neriman Ekmekçi, Punk Kültürü Üzerine Bir Araştırma, Ayakkabı ve Saraciye Koleksiyonu Hazırlama Süreci, DEÜ Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, Aksesuar Tasarımı Anasanat Dalı, 2019

Görsel 10: Koleksiyonun hikaye panosu, ayakkabı tasarımları ve teknik açıklamaları (Neriman Ekmekçi'nin izniyle)

Görsel 11: Ayakkabı tasarımları ve ürün fotoğrafları (Neriman Ekmekçi'nin izniyle)

Görsel 12: Çanta tasarımları (Neriman Ekmekçi'nin izniyle)

Sonuç

Bireylerin üretim nedenleri ve biçimleri, içinde bulundukları kültür ve yaşam koşullarının yapısına uygun olarak şekillenmektedir. İlk dönemlerde hayatta kalmak adına yapılan bazı edimler zaman içinde dönüşerek farklı anlamlar kazanmış, bu şekilde bireyin üretme ihtiyacı teknolojiler, araç ve gereçler gelişse de varlığını sürdürmüştür. Endüstri Devrimi öncesinde de kendine ait üretim, yapım, onarım gibi el becerisine dayanan işleri yapabilen birey, kendisinin yaptığı bu eylemin pazarlama kavramının genişlemesiyle yeni bir düzleme oturduğuna şahit olmaktadır. Farklı motivasyonlarla ortaya çıkan kendin yap akımı, boş zaman aktivitesinin ötesine geçerek özellikle punk alt kültürünün ve punk ideolojisinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Aynı anlama gelse de brikolaj kavramının birbiriyle bağlantısı olmayan parçaları bir araya getirerek post modern bir yaklaşımla yeni semboller üretmesi yönü, kendin yap eylemi ile punk'ı temel felsefesi bağlamıyla buluşturmuştur.

Yoksulluğun ve işsizliğin olduğu 1970 Amerika'sında ve İngiltere'sinde ortaya çıkan bu akım, o güne kadar duyulmamış ve görülmemiş bir hareketin başlangıcını oluşturmuştur. Toplumların tüm dikkatlerini üzerine çekmek adına gerek sesi, gerek müzik enstrümanlarını, gerek davranışları, gerekse giyim ve aksesuarları ile kendi içinde akımları ve alt kültürleri olan sadece müzik türü denilemeyecek kadar büyük izler bırakmışlardır. Kendin yap eyleminin tüketim toplumuna karşı duruşunu sergilemek için buluntu nesneleri dikmek, yapıştırmak, parçalamak, düğümlemek, delmek, boyamak, ağartmak vs. suretiyle kişiselleştirerek aslında yapmaya çalıştıkları anti-moda duruşun maalesef ki bir moda hareketi olmasının önüne geçememişlerdir. Punk kültürü içerisinde vurucu bir biçimde kendisini gösteren kendin yap hareketi günümüz modasında da etkilerini sürdürmektedir. Teknikler ve malzemeler açısında oldukça ilham verici unsurları içerisinde barındıran bu akım, punk ideolojisi devam etsin ya da etmesin varlığını önümüzdeki sezonlarda da hissettirecektir.

Topluma ve dünyaya verdiği mesajlarla ırkçılığa karşı, sevgi ve barış odaklı olsalar da görünümleri ve duruşları itibariyle doğru anlaşıldıkları konusu tartışmaya açıktır. Ne var ki punk alt kültürü, punk ideolojisi, punk modası vs. hakkında yakın tarihe tanıklık eden yüzlerce hatta binlerce araştırma yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Bu çalışma da alanımızla ilgili araştırmacılara yol göstererek, yeni araştırma ve tasarımlara kaynaklık edecektir.

Kaynakça

Blush, Steven (2001) American Hardcore: A Tribal History, edited by George Petros, Los Angeles

Brockmeier, Siri C. (2009). "Not Just Boys' Fun?" The Gendered Experience of American Hardcore, MA Thesis in American Studies Department of Literature, Area Studies and European Languages, Oslo

Force, W.R. (2009), Consumption Styles and the Fluid Complexity of Punk Authenticity, Symbolic Interaction, Volume 32, Issue 4, New York

Harry, Deborah (2006). Punk: The Whole Story, Dorling Kindersley Publishing, New York

Hebdige, Dick (1979). "Subculture: The Meaning of Style", Taylor & Francis Ltd., England

Leblanc, Lauraine (1999). Pretty in Punk: Girl's Gender Resistance in a Boy's Subculture, New Bruns-wick, NJ: Rutgers University Press., New Jersey

Lee, Michelle (2003). Fashion Victim: Our Love-Hate Relationship With Dressing, Shopping, and the Cost of Style, Broadway Books Publisher, New York

Marco Wolf & Shaun McQuitty (2011). "Understanding The Do-İt-Yourself Consumer: DIY Motivations And Outcomes", Academy of Marketing Science Rev 1:154–170, DOI 10.1007/s13162-011-0021-2

McKellar, Susie, Sparke, Peeny (2004). Interior Design and Identity, Manchester University Press, England

Santamarina, Brandon (2021) Punk Music: Gainesville Punk And A History Of Bands And Music: History of Punk Music Timeline, Independently Published, Chicago

Triggs, Teal (2006). "Scissors and Glue: Punk Fanzines and the Creation of a DIY Aesthetic", Journal of Design History, Volume 19, Issue 1, Spring 2006, Oxford University Press

von Busch, Otto, (2008). Fashion-able, Hacktivism and Engaged Fashion Design, Art Monitor Press, Gothenburg

Worley, Matthew (2017). No Future: Punk, Politics and British Youth Culture, 1976-1984, Cambridge University Press, England

URL-1: https://www.sciencemuseum.org.uk/objects-and-stories/everyday-wonders/brief-history-diy

URL-2: https://academic.mu.edu/meissnerd/punk.html

URL-3: https://www.britannica.com/art/punk

URL-4: https://www.thomann.de/blog/en/fashion-and-music-a-strong-connection/#

URL-5: https://dangerousminds.net/comments/its_called_anarchy_arsehole

URL-6: https://artsandculture.google.com/entity/punk-rock/m05r6t?categoryid=other

URL-7: https://katierobertsdissertation.blogspot.com/2012/09/bricolage.html

URL-8: https://www.britannica.com/art/punk

URL-9:https://time.com/3799113/anarchy-attitude-and-outrage-when-punk-was-young-and-dangerous/

URL-10: https://fashion-era.com/1970s/punk-fashion-history/

URL-11: https://time.com/3799113/anarchy-attitude-and-outrage-when-punk-was-young-and-dangerous/

URL-12: https://www.redbull.com/tr-tr/ingiliz-punk-modasi-fotograflari

URL-13: https://dangerousminds.net/comments/its_called_anarchy_arsehole

URL-14: https://fashion-era.com/1970s/punk-fashion-history/

URL-15: https://punkgirldiaries.com/youre-not-going-out-like-that-17-bin-bags/

URL-16: https://punkgirldiaries.com/youre-not-going-out-like-that-17-bin-bags/

URL-17: https://fashionreverie.com/?p=7078

URL-18: https://fashionreverie.com/?p=7078

Extended Abstract

The reasons and forms of production of individuals are shaped following the structure of the culture and living conditions in which they live. In the early periods, some actions taken for survival have transformed over time and gained different meanings, and in this way, the individual's need to produce has continued its existence even though technologies, tools, and equipment have developed. The individual, who was able to do his dexterous works such as production, construction, and repair before the Industrial Revolution, witnesses that this action he has done has settled on a new plane with the expansion of the marketing concept. Although the do-it-yourself trend, which emerged with different motivations, takes its place in marketing strategies now in the past, it has gone beyond leisure activity and has become an integral part of the punk subculture and punk ideology in particular. In general terms, it is possible to express all kinds of work done by using the materials at hand without any expert support, with the concept of "Do it Yourself / DIY". Although the reasons for its emergence, motivations, etc., may seem different, certain social movements in which this trend stands out are also striking. Punk culture, which emerged in parallel with the punk music genre, became the beginning of a movement that followed the masses in the social, political, and economic structure. By opposing the capitalist order, by changing and transforming

the objects obtained through mass production, punks adopted the "do it yourself" movement, rebellion, stance against the social order as a symbolic approach, and most importantly, exhibited works that reveal the uniqueness of production. Under the umbrella of punk ideology, clothing and accessories were presented as unique productions with manipulations and various themes that evoke deconstruction. Thus, an action against the consumption culture was built. Although do-it-yourself practices are included in the anti-fashion phenomenon in punk culture, punk has finally become a fashion trend, as in all other phenomena, brought do-it-yourself action and punk together with the context of its basic philosophy. This movement, which emerged in the USA and England in 1970, where there was poverty and unemployment, constituted the beginning of a movement that had not been heard and seen until that day. To attract all the attention of the societies, they have left traces so great that they cannot be called only musical genres with their movements and subcultures, with their voice, musical instruments, behaviors, clothing, and accessories. Sewing, gluing, smashing, knotting, drilling, dyeing, bleaching, etc., found objects to demonstrate the do-it-yourself action's stance against the consumer society. Unfortunately, they could not prevent the anti-fashion stance they were trying to make by personalizing it by personalizing although they are against racism, love, and peace with the messages they give to the society and the world. It is open to debate that they are understood correctly in terms of their appearance and stance. However, punk subculture, punk ideology, punk fashion, etc., hundreds or even thousands of researches have been done and continue to be done about it, which has witnessed the recent history. This study will guide researchers in our field and will be a source for new research and designs.